

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistalenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Tirronen, H., Smolander, N. & Tanttari, T. (2020) Johdanto. Teoksessa Tirronen, H., Smolander, N. & Karhe, T. (toim.) Terveyspalvelut tutuiksi - Mateas – Maahanmuuttajat terveyspalveluiden asiakkaina. Tampereen ammattikorkeakoulun julkaisuja, sarja B, raportteja 120, s. 8 - 11.

URL: <https://www.tamk.fi/-/julkaisu-terveyspalvelut-tutuiksi>

1

Johdanto

HELENA TIRRONEN, NINA SMOLANDER & TUTTA TANTTARI

Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi ovat heikommalla tasolla valtaväestöön verrattuna. Suomessa, Euroopassa ja muualla kansainvälisesti tehdyt väestötutkimukset ovat osoittaneet maahanmuuttajien terveyden ja hyvinvoinnin olevan heikompaa koko väestöön verrattuna. Kielitaito (Becerra, Arias, & Becerra 2017; Soto Mas, & Jacobson 2019; THL 2012), sosioekonominen tilanne ja koulutustaso voivat olla heikompia kuin väestöllä keskimäärin (Becerra, Arias, & Becerra 2017; Fernández-Gutiérrez, Bas-Sarmiento, & Poza-Méndez 2019; Soto Mas, & Jacobson 2019; THL 2012). Tämä saattaa johtaa hyvin vaatimattomaan terveydenhoidon ja terveyden edistämisen tietotaitoon, mikä edesauttaa terveydentilan heikkenemistä ja vähentää omahoidon sekä terveyden edistämisen keinoja. Maahanmuuttajille suunnatuilla täsmäkoulutuksilla voidaan parantaa merkittävästi heidän tietotaitojaan. (Fernández-Gutiérrez, Bas-Sarmiento, & Poza-Méndez 2019; Tsai, Lee, & Yu 2018.)

Terveyttä ja hyvinvointia kuormittavat vaikeudet sosiaali- ja terveyspalveluiden käytössä. Terveyden ja

hyvinvoinnin laitoksen vuonna 2016 tekemän selvityksen mukaan erityisesti kolmansista maista tulleet maahanmuuttajat ja heidän perheenjäsenensä ovat terveytensä suhteen heikommassa asemassa. Traumakokemukset, hoitamattomat sairaudet, maahan-tuloprosessiin liittyvät vaikeudet oleskeluluvan saamisessa, perheen yhdistämisessä ja kotoutumisessa sekä huoli entiseen kotimaahan jääneistä perheen-

jäsenistä heikentävät maahanmuuttajien terveyttä. Maahanmuuttajien kokemusten mukaan oikein kohdennettuja terveyspalveluja on vaikeaa löytää, vaikka hoidon tarve on ilmeinen. Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointitutkimuksen (Maamu) mukaan hoidon saamisen suurimpina esteinä koettiin jonotus, liian korkeat hinnat ja kieli-

vaikeudet (Castaneda, Rask, Koponen, Mölsä, & Koskinen 2012).

Terveydenhuollon ammattilaiset ovat käytännön työssään havainneet, että maahanmuuttajat hakeutuvat herkästi terveyspalveluiden akuuttihoitoon yksiköihin, vaikka heidän terveydentilanteensa ei sitä vaatisi. Tällöin terveydenhuoltopalvelut voivat viivästyä tai jäädä heiltä täysin saamatta. Tilanne on

”

**TERVEYDENHUOLLON
AMMATTILAISET OVAT KÄYTÄNNÖN
TYÖSSÄÄN HAVAINNEET, ETTÄ
MAAHANMUUTTAJAT HAKEUTUVAT
HERKÄSTI TERVEYSPALVELUIDEN
AKUUTTIHOIDON YKSIKÖIHIN.**

turhauttava kaikille osapuolille, ja aiheuttaa ylimääräistä kuormitusta akuuttihoiton yksiköille. (Castaneda ym. 2012.)

Näiden havaintojen ja jaetun ymmärryksen pohjalta syntyi ajatus yhdessä terveydenhuollon toimijoiden kanssa toteutettavasta hankkeesta, missä tavoitteena olisi lisätä maahanmuuttajien terveyspalveluiden käytön tietoja ja taitoja. Maahanmuuttajien tulisi kyetä toimimaan suomalaisessa terveydenhuoltojärjestelmässä nykyistä paremmin, jotta he osaisivat hakea kulloinkin tarvitsemaansa terveyspalvelua oikeista paikoista. Tämän ajatuksen pohjalta lähdimme suunnittelemaan MATEAS – maahanmuuttajat terveyspalveluiden asiakkaina -hanketta.

Hanke suunniteltiin ja toteutettiin kahdensuuntaisen kotoutumisen näkökulmasta, ja hankkeen toiminnot suunnattiin maahanmuuttajille sekä terveydenhuollon ammattilaisille ja kolmannen sektorin toimijoille. Maahanmuuttajien terveydenhuolto on organisoitu Suomessa siten, että vastaanottokeskukset vastaavat turvapaikkahakijoiden terveyspalveluista ja oleskeluluvan saaneet maahanmuuttajat käyttävät kantaväestön kanssa samaa terveydenhuoltojärjestelmää. Hankkeen kohderyhmäksi valikoituivat oleskeluluvan saaneet kolmansista maista tulleet maahanmuuttajat, koska he käyttävät samoja terveydenhuollon palveluja kantaväestön kanssa.

Hankkeen päätavoitteena oli, että maahanmuuttajat oppisivat tuntemaan suomalaisen terveydenhuoltojärjestelmän nykyistä paremmin ja osaisivat hakea tarvitsemiaan terveyspalveluita oikeista paikoista, oikeaan aikaan ja oikeilla tavoilla. Lisäksi hankkeen tehtävänä oli lisätä maahanmuuttajien luottamusta terveysalalla toimiviin ammattilaisiin ja terveydenhuollon palvelujärjestelmään. Näiden tavoitteiden toteutumisen yksi keskeinen haaste olisi löytää kohderyhmille soveltuvia työkaluja, jotta hankkeen tavoitteet voitaisiin saavuttaa.

MATEAS – maahanmuuttajat terveyspalveluiden asiakkaina -hanke oli Euroopan unionin sisäasioiden rahaston (EUSA) Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston (Asylum, Migration and Integration Fund, AMIF) hanke, joka toteutettiin 1.2.2017 - 31.1.2020. Hankkeen koordinaattorina toimi Tampereen ammattikorkeakoulu (TAMK) ja hankekumppaneita olivat Pirkanmaan sairaanhoitopiirin (PSHP) alueella toimiva Tampereen yliopistollinen sairaala, Tampereen kaupunki ja Tampereen evankelis-luterilainen seurakuntayhtymä. Hankkeessa työskenteli

8 - 11 monialaista ammattilaista osa-aikaisesti.

MATEAS-hanke pohjautuu tutkittuun tietoon. Hankkeen alussa toteutettiin kirjallisuuskatsaukset, joissa kartoitettiin maahanmuuttajien kokemia terveydenhuollon ja -huollon palvelujärjestelmien käytön ongelmia. Katsauksissa selvitettiin myös maahanmuuttajien koulutustoiveita ja kokemuksia eri tahojen toteuttamista koulutuksista. Maahanmuuttajien kokemuksia täydennettiin kirjallisuuskatsauksessa, jossa tutkittiin maahanmuuttajien toiveita terveydenhuollon ammattilaisten asiantuntijuuteen liittyen heidän työskentelynsä maahanmuuttajien parissa.

Tässä MATEAS-hankkeen loppujulkaisussa esitellään hankkeen prosesseja ja kerrotaan hankkeen tuloksista. MATEAS-hankkeen ytimen ovat muodostaneet koko hankekauden rinnakkain kulkenneet monimuotoinen asiantuntijuus ja palvelumuotoilu. Molemmat asiat ovat konkretisoituneet jokaisessa hankkeen toiminnossa ja tuotoksessa.

Monimuotoinen asiantuntijuus (luku 2) toteutui monialaisen työryhmätyöskentelyn, maahanmuuttajista koostuneen ydinryhmän toiminnan, monialaisen hanketoimijaryhmän ja hankkeen yhteistyökumppanien asiantuntijuuden yhdistelmänä. Jokainen asiantuntijaryhmä toi hankkeeseen ainutlaatuisen tietotaitonsa, josta muotoutui rikas ja moniulotteinen kokonaisuus hankkeen eri tuotosten muodossa. Hanke toteutettiin aidossa yhteistyössä ydinryhmän kanssa. Ydinryhmän näkemyksiä hyödynnettiin hankkeen kaikissa toiminnoissa ja hankkeen edetessä yhteistyöstä muodostui luonteva tapa toteuttaa koko hanke. Ydinryhmän lisäksi hankkeen toimintoihin osallistui myös muita eri kulttuuritaustan omaavia maahanmuuttajia ja sidosryhmiä. Kirjallisuuskatsausten tulosten pohjalta toteutettiin useita työpajoja moniammatillisille osallistujaryhmille. Työpajatyöskentelyn tulosten pohjalta suunniteltiin hankkeessa toteutettavat koulutuskokonaisuudet.

Palvelumuotoilu näkyi kaikissa hankkeen toiminnoissa, ja erityisen konkreettisesti sitä hyödynnettiin asiakasymmärryksen keräämisessä hankekumppaneina olevien organisaatioiden asiakas- ja palveluprosessien kehityskohteissa (luku 3). Jokainen organisaatio valitsi yhden kehityskohteen, jonka työprosessi ja toteutus rakentuivat palvelumuotoilun periaatteiden mukaisesti. Pilottien teemat valittiin maahanmuuttajien ja terveysalan ammattilaisten yhteisissä työpajoissa sekä yhteisissä neuvotteluissa kunkin organisaation kanssa.

MATEAS-hankkeen koulutuskokonaisuudet sisältävät maahanmuuttajille kohdennetun koulutusmallin (luku 4) ja terveydenhuollon ammattilaisille ja kolmannen sektorin toimijoille suunnatun koulutuskokonaisuuden (luku 5). Molemmat koulutukset pohjautuvat työpajatyöskentelyn tuloksiin, kirjallisuuskatsauksista saatuun tutkimustietoon ja ydinryhmän arvokkaaseen arviointi-, innovaatio- ja kehitystyöhön koulutusten eri vaiheissa.

Maahanmuuttajien koulutusmalli, Terveyspalvelut Suomessa -koulutus, koostuu moduuleista, joiden sisältö kattaa laaja-alaisesti terveydenhuollon palvelurakenteen ja palveluiden käytön periaatteet unohtamatta kulttuurin ja suomalaisten käytänteiden näkökulmaa. Maahanmuuttajien koulutusmallissa tavoitteena on huomioida maahanmuuttajien koulutukselliset ja kulttuuriset erityistarpeet terveydenhuollon ja terveyspalvelujärjestelmän ongelmakohdissa. Menetelmät ja sisältö ovat suunniteltu niin, että ne tukevat eri tavalla oppivia ihmisiä ja eri kielitaidon omaavia osallistujia. Luvussa 4 on esitelty myös Terveyspalvelut Suomessa -koulutusten pilotit.

**TOTEUTETUN KOULUTUSKOKONAISUUDEN
TAVOITTEENA ON LISÄTÄ
TERVEYDENHUOLLON AMMATTILAISTEN
JA KOLMANNEN SEKTORIN TOIMIJOIDEN
TIETOTAITOJA KULTTUURISENSITIIVISTEN
PALVELUIDEN TUOTTAMISESTA
JA MONIKULTTUURISUUDEN
KOHTAAMISESTA KOLMANSISTA MAISTA
TULEVIEN MAAHANMUUTTAJIEN KANSSA.**

Terveydenhuollon ammattilaisille ja kolmannen sektorin toimijoille suunnatun Maahanmuuttaja terveydenhuollossa -koulutuskokonaisuuden rakenne ja sisältö perustuvat tutkimustiedon ja empiirisen asiantuntijatiedon lisäksi myös aikaisempien hankkeiden tuottamaan tietoon. Toteutetun koulutuskokonaisuuden tavoitteena on lisätä terveydenhuollon ammattilaisten ja kolmannen sektorin toimijoiden tietotaitoja kulttuurisensitiivisten palveluiden tuottamisesta ja monikulttuurisuuden kohtaamisesta kolmansista maista tulevien maahanmuuttajien kanssa. Koulutussisältö avaa maahanmuuttajien kulttuuria audiovisuaalisin keinoin ja kokemusasiantuntijoiden puheenvuorojen kautta. Tulkkaustoimintaa on lähestytty teoreettisesti ja käytännön toimintatapojen kautta. Erityisesti on huomioitu, että osallistujilla on mahdollisuus osallistua aktiivisesti koulutukseen ja tuoda oma asiantuntijuutensa interaktiivisissa osioissa esiin.

MATEAS-hankkeessa toteutettiin karttapohjainen mobiilisovellus (luku 6) ja audiovisuaalista ohjausaineistoa (luku 7). On tärkeää tuottaa konkreettisia välineitä, jotka voivat edistää maahanmuuttajien tietoja ja taitoja terveydenhuollon järjestelmästä, palveluista ja palvelujen käytöstä. Karttasovellus auttaa etsimään Pirkanmaalla sijaitsevat julkisen ja yksityisen terveydenhuollon palvelutarjoajat sekä kolmannen sektorin toiminnan palvelujen tuottajat. Konkreettisten lokaatioiden tueksi on karttasovellukseen liitetty lyhyet, yleisellä tasolla kirjoitetut kuvaukset terveydenhuollon järjestelmästä ja palveluista.

Audiovisuaalinen aineisto on tarkoitettu koulutuskokonaisuuksien tueksi ja itsenäisesti käytettäviksi tuotteiksi. Audiovisuaalinen aineisto koostuu terveydenhuollon ohjausvideoista, kahdesta lyhytelokuvasta ja kuvakorteista. Terveydenhuollon ohjausvideot esittelevät terveydenhuollon eri osa-alueita asiakkaan näkökulmasta ja ohjaavat palvelujen käyttöä. Monimuotoinen asiantuntijuus näkyy ohjausvideoissa niiden suunnittelun ja toteutuksen kautta. Asiantuntijat ja maahanmuuttajat ovat aktiivisesti osallistuneet ohjausvideoiden sisällön suunnitteluun ja itse videoiden tekemiseen. Lyhytelokuvat esittelevät maahanmuuttajien kulttuuria, elämää ja ajatuksia Suomeen muuttamisen jälkeen. Niiden katsoja pääsee tutustumaan todelliseen yksilöön ja perheeseen heidän elämäntarinansa kautta ja kurkistamaan heidän arkitodellisuuteensa uudessa kotimaassa.

MATEAS-hankkeen julkaisun yhteenvedossa (luku 8) pohdimme hankkeen onnistumista, tuotosten

levittämiskeinoja ja vaikuttavuutta. Hankkeen aikana toteutettujen koulutusten järjestäminen ja pilotointi sekä tuotettujen aineistojen julkinen saatavuus ovat edesauttaneet hankkeen tuotosten levittämistä ja käyttöä jo hankkeen aikana. Toivomme aineistolle myötätuulta ja runsasta käyttöä kaikille maahanmuuttajien kanssa työskenteleville.

Tämä julkaisu on syntynyt monimuotoisen asiantuntijatyöskentelyn tuloksena ja yhteisenä, koko hankkeen toimintaa kuvaavana ja linkittävänä kirjoitusprosessina. Julkaisun toimittajat ovat muokanneet artikkelien asiasisältöjä vahvistaakseen kokonaisuuden johdonmukaisuutta ja asiasisältöjen selkeyttä.

MATEAS-hanke kiittää kaikkia hankkeessa mukana olleita henkilöitä ja organisaatioita. Kiitos esipuheen kirjoittajalle, monikulttuurisuuden asiantuntija Melody Karvoselle. Kiitos kuuluu teille kaikille, monimuotoiselle ja ainutlaatuiselle asiantuntijoiden joukolla, jota ilman hanketta ei olisi voitu toteuttaa. Panoksenne on ollut ainutkertainen, arvokas ja innoittava.

Kiitos - Thank you – Shukran – Täshäkkor - Mamnun – Mahadsanid!

LÄHTEET

Becerra, B. J., Arias, D., & Becerra, M. B. (2017). Low health literacy among immigrant hispanics. *Journal of Racial and Ethnic Health Disparities*, 4(3), 480-483. doi:10.1007/s40615-016-0249-5

Castaneda, A. E., Rask, S., Koponen, P., Mölsä, M., & Koskinen, S. (2012). Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi. Tutkimus venäläis-, somalialais- ja kurditaustaisista Suomessa. THL. Raportti 61/2012. Saatavilla: <http://www.julkari.fi/handle/10024/90907>

Fernández-Gutiérrez, M., Bas-Sarmiento, P., & Poza-Méndez, M. (2019). Effect of an mHealth intervention to improve health literacy in immigrant populations: A quasi-experimental study. *CIN: Computers, Informatics, Nursing*, 37(3), 142-150. doi:10.1097/CIN.0000000000000497

Soto Mas, F., & Jacobson, H. E. (2019;2018;). Advancing health literacy among hispanic immigrants: The intersection between education and health. *Health Promotion Practice*, 20(2), 251-257. doi:10.1177/1524839918761865